

ΑΙ ΕΝ ΤΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ ΚΤΗΣΕΙΣ
ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(Συνέχεια).

Ἄλλ' ἐπανεέλθωμεν εἰς τὰς δυτικὰς χώ-
ρας.

Εἶδομεν ὅτι ὁ στρατηγὸς Κάουφμαν εἶχε παραιτηθῆ προσωρινῶς τῶν σχεδίων του ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ἄμου Δαριά ἐνεκεν τῶν συμβάντων ἅτινα κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν ἐνοπλον ἐπέμβασιν τῶν Ῥώσσω εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Κίνας καὶ ὅτι περιωρίσθη εἰς νὰ κατοπεύσῃ συγχρόνως ἀμφοτέρως τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Χίβας. Ὁ χάνης, ἰδὼν ὅτι ἀπειλεῖται ὑπὸ τῶν φαλάγγων τοῦ Γολοβαταῖφ καὶ τοῦ Μάρκοζώφ καὶ φοβούμενος μὴ τὸ κράτος του γείνη λεία τῶν ἐχθρῶν, ἠναγκάσθη ν' ἀρχίσῃ διαπραγματεύσεις· πλὴν οἱ πρεσβευταὶ του δὲν ἐγένοντο δεκτοὶ καὶ προσεκάλεσαν αὐτὸν ῥητῶς καὶ ἐντόνως ν' ἀπελευθερώσῃ τοὺς Ῥώσσω αἰχμαλώτους. Οὕτως ἀποτυχῶν, ὁ Σείτ Μωχαμέτ ἐξητήσατο τὴν προστασίαν τῶν Ἀγγλων· οὗτοι δὲ συνεβούλευσαν αὐτὸν νὰ δεχθῆ τὰς αἰτήσεις τῆς Ῥωσσίας καὶ νὰ διάγῃ τοῦ λοιποῦ φιλικῶς μετὰ τῆς δυνάμεως ταύτης. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ῥώσσοι ἐξηρεύνησαν τὴν χώραν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κρασιοβόδσκ (Σεπτέμβριον τοῦ 1872) καὶ ἐπέστρεψαν μηδεμίαν ἐπενεγκόντες ζημίαν τῷ χάνη, ὅστις ἤρχισε ν' ἀναπνέῃ ἐλευθερώτερον καὶ ἐξηκολούθησε νὰ καταχρᾶται τὴν ὑπομονὴν τῶν Ῥώσσω. Τέλος δὲ τῷ 1873 ἀπεφασίσθη νὰ δώσωσι τέλος εἰς τὰς πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐκείνον διαφορὰς προσβάλλοντες αὐτὸν ταῦτοχρόνως ἐκ τοῦ Καυκάσου, ἐκ τοῦ Ὀρεμβούργου καὶ ἐκ τοῦ Τουρκεστάν. Ἡ ἱστορία τῆς τριπλῆς ταύτης καὶ ἐπιτυχοῦς ἐκστρατείας εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστή.

Τὴν 29 Μαΐου τὰ Ῥωσσιὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς Χίβαν ἐξ ἐφόδου, ὁ δὲ χάνης, ὅστις εἶχε τραπῆ εἰς φυγὴν, προσεκλήθη νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ Ῥωσσικὸν στρατόπεδον,

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Θ')

ὅπερ καὶ ἐπραξεν· ὑπεδέχθησαν δ' αὐτὸν μετὰ τιμῶν καὶ ἀποκατέστησαν εἰς τὸν θρόνον, συστήσαντες παρ' αὐτῷ διβάνιον ἢ συμβούλιον ἐκ Ῥώσσω ἀξιωματικῶν καὶ ἐγγυωρίων ὑπαλλήλων. Πρώτιστον δὲ καὶ κατεπαίγον ζήτημα, γρηζον ἀμέσου λύσεως, ἦν τὸ τῆς δουλείας, περὶ ἧς εὐθὺς ἠσχολήθη τὸ συμβούλιον, κατὰ ἐπίμονον πρόσκλησιν τοῦ στρατηγοῦ Κάουφμαν, καὶ τὴν 6[18] Ἰουνίου ἐδημοσίευσε διακήρυξιν καταργούσαν τὴν δουλείαν καὶ ἀπαγορεύουσαν τὸ δουλεμπόριον. Οὕτω δὲ τεσσαρακοντακισχίλιοι Πέρσαι ὤφειλον τὴν ἐλευθερίαν των εἰς τοὺς Ῥώσσω. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ χάνης τῆς Χίβας ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν χώρας κειμένας ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ὠξου, καὶ κυρίως τὸ Τσουραχάν καὶ τὸ Τσίμποη, ἅτινα ἀκολούθως ἀπετέλεσαν τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἄμου-Δαριά.

Σήμερον τὸ χανάτον πράγματι εἶναι ἡγεμονία ὑποτελῆς τῇ Ῥωσσικῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἀφῆκαν δ' αὐτῷ σκιὰν ἀνεξαρτησίας, διότι ἡ Ῥωσσία ὑπεσχέθη τῇ Ἀγγλίᾳ ὅτι δὲν θὰ ἐξοντώσῃ αὐτὸ ἐλοτελῶς· ἄλλως δὲ ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις προτιμᾷ, φαίνεται, νὰ παρατείνῃ τὴν νῦν ὑπαρξιν τῆς Χίβας, διότι ἡ πόλις αὕτη χρησιμεύει ὡς προπύργιον εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Ὠξου Ῥωσσικὰς κτήσεις αἰτινες τοιοιυτοτρόπως εἰσὶ προπεφυλαγμέναι κατὰ τῶν ἐκδρομῶν τῶν Τουρκομάνων· πρὸς τούτοις τὸ χανάτον τελεῖ φόρον ἀξιον λόγου. Ἡ γειτνίασις δὲ τῶν Ῥώσσω ἀπέφερε τοὺς καρπούς της, διότι τὸ δουλεμπόριον σχεδὸν ἐντελῶς ἐπαυσε. Ὁ χάνης βοήθει τοὺς Ῥώσσω εἰς τὰς ἐρεῦνας των ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κοίτῃ τοῦ Ὠξου καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν ὁδῶν καὶ ἄλλων τακτικῶν μέσων συγκοινωνίας μεταξὺ τῆς Κασπίας καὶ τοῦ κάτω μέρους τοῦ Ἄμου-Δαριά· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ παρουσία Ῥωσσικῶν στρατευμάτων ἀποδεικνύεται χρησιμωτάτη τῷ Σείτ Μωχαμέτ, οὗ τὴν ἐξουσίαν ἀναγνωρίζουσιν ἤδη οἱ Τουρκομάνοι ὑπήκοοί του. Προσφάτως ἐγένετο λόγος περὶ προσειχοῦς προσαρτήσεως τῆς Χίβας εἰς τὴν

ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἐλέγετο ὅτι ὁ χάνης ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ παραιτηθῆ τοῦ θρόνου καὶ νὰ ζήσῃ ἐν Ῥωσίᾳ, λαμβάνων τὴν σύνταξιν ἣν πρόκειται νὰ τῷ πληρώσῃ ἢ κυβέρνησις· προστίθεται δὲ ὅτι καὶ ἐν Χίβα ὑπάρχει ἰσχυρὸν κόμμα, ὃπερ θέλει ν' ἀποπέμψῃ τὸν χάνην καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν προσάρτησιν τῆς χώρας εἰς τὴν μεγάλην αὐτοκρατορίαν τοῦ λευκοῦ τζάρου. Φυσικῶς τῷ λόγῳ ἡ Ῥωσικὴ κυβέρνησις ἔχει τὸν δάκτυλόν της εἰς τὰς μηχανορραφίας ταύτας κατὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ χάνου· οὐδ' ὅμως ἔθεν παράδοξον νὰ ἐκτραγῆ κατ' αὐτὰς ἐπανάστασις εἰς Χίβαν καὶ νὰ πάθῃ ὁ Σεΐδ Μωχαμέτ ὅ,τι ἔπαθε καὶ ὁ Χουδογιάρ, ὁ πρῶτος ἡγεμὼν τῆς Χοκάνδης.

Εἰς τὰ δυτικὰ τοῦ χανάτου καὶ εἰς τὰς πέριξ τῆς Κασπίας θέσεις ζῶσι πολλαὶ τουρκομανικαὶ φυλαὶ· τινὲς δὲ τούτων ἀναγνωρίζουσι ἤδη τὴν ἐξουσίαν τοῦ τζάρου καὶ πληροῦσι τοὺς φόρους τακτικῶς, ὡς παραδείγματος χάριν, οἱ Φορνοῦδαι. Οἱ Τουρκομάνοι οὗτοι βαθμηδὸν ἐξοικειοῦνται πρὸς τὴν τοιαύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν καὶ συντόμως θὰ παραιτήσωσι τὸν νομαδικὸν βίον, τὰ ἄγρια καὶ βάρβαρα ἔθιμά των. Τῷ 1875 οὗτοι μετέφερον τὸ Ῥωσικὸν ταχυδρομεῖον εἰς Χίβαν καὶ ἐχρησίμευον ὡς ὄδηγοι εἰς τοὺς ἐμπόρους οἵτινες διήρχοντο διὰ τῆς χώρας των· οἱ δὲ Ῥῶσοι ἐπωφελήθησαν τὴν ἡσυχίαν ἣτις ἐπεκράτει παρὰ τοῖς νομάσις, ἐξετέλεσαν διάφορα ἔργα, ὠφελιμώτατα διὰ τὸ ἐμπόριον, καὶ πέρυσιν ἤρχισαν νὰ χαραττώσι τὴν μεγάλην ὁδὸν ἣτις θὰ ἐνώσῃ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Χίβας πρὸς τὸν λιμένα τοῦ Κρασνοβόδσκ ἐπὶ τῆς Κασπίας· ἤδη σκέπτονται τίνι τρόπῳ νὰ ἐμψυχώσωσι τὴν γεωργίαν ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις μετοχετεύοντες ὕδωρ ἐκ τοῦ Ἀμού-δარიᾶ εἰς τὴν ἀρχαίαν κοίτην τοῦ Ὠξοῦ.

Ἐκ τῶν Τουρκομανικῶν λαῶν τῶν οἰκούντων τὴν βόρειον κλιτὸν τοῦ Καπέτ-δάγ, οἱ Τεκὲ ἀπολαύουσι τῆς προστασίας τοῦ λευκοῦ τζάρου. Ὁ Ἀτρέκ ἀποτελεῖ τὸ ὄριον μεταξὺ Περσίας καὶ Ῥωσσίας, ἀλλὰ ὁ ἀ-

ποδειχθῆ ἴσως ἀναγκαῖον νὰ ὀρισθῇ τὸ ὄριον τοῦτο μεσημβρινώτερον, διότι οἱ Τουρκομάνοι τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀτρέκ, οἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπόκεινται τῇ Ῥωσίᾳ, διαμένουσιν ὀκτὼ μῆνας τοῦ ἔτους εἰς τὴν Ῥωσικὴν χώραν καὶ τέσσαρας εἰς τὰς γειτνιαζούσας ἐπαρχίας τῆς Περσίας, καὶ τοὶ δὲν ὑποφέρουσιν τὴν παρ' αὐτοῖς παρουσίαν τῶν περσικῶν ἀρχῶν. Εἴτε ἐνωρίς, εἴτε ἀργά, ἡ Ῥωσσία ὀφείλει νὰ κατακτήσῃ ἢ καθυποτάξῃ οὐ μόνον τοὺς Τουρκομάνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀτρέκ διαμένοντας λαοὺς τοὺς πλησίον τοῦ Καμπουσάν· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Βουχάραν, αὕτη ἐνεκὸν τοῦ πολέμου τοῦ 1867—1868 ἔχασε τὴν ἰσχὺν ἣς οἱ ἐμίραι της ἀπήλαυον ἐν Ἀσίᾳ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας· ἀλλὰ κυρίως οἱ Ἀσιανοὶ συνηθάνθησαν τὴν ἀπώλειαν τῆς Σαμαρκάνδης, τῆς ἀγίας πόλεως, τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τοῦ Ταμερλάνου, τοῦ κέντρου τοῦ κόσμου. Μικρὸν μετὰ τὴν πτώσιν της ὁ ἐμίρης Μουζαφάρ ἐπραξεν πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο ὅπως ἀνακτήσῃ τὴν Σαμαρκάνδην καὶ ἔστειλεν εἰς Πετρούπολιν ἀλλεπαλλήλους πρεσβεΐας, ἡ δὲ Ἀγγλία ἔσπευσε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν αἰτησίαν του καὶ ὁ σὶρ Μπούχαναν (ὁ παρὰ τῷ ἀνακτοβουλίῳ Πετροπόλεως πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας) ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων· εἰς μάτην ὁμοῦς. Ἡ Σαμαρκάνδη ἦν πολιτικῶς καὶ στρατηγικῶς θέσις σπουδαιοτάτη διὰ τὴν Ῥωσίαν· διὸ οὐδέποτε συνήνεσε νὰ τὴν ἀποδώσῃ εἰς τὸν ἐμίρη, ὅστις ἔδει νὰ ὑπομείνῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ υἱὸς τοῦ Καττή Τσιουρλά, ἐπωφεληθεὶς τὴν δυσἀρέσκειαν τῶν κατοίκων καὶ τὴν θρησκομανίαν τοῦ μωαμεθανικοῦ κλήρου, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐκήρυξεν ἑκπτώτον τοῦ θρόνου μὲν τὸν Μουζαφάρ, πόλεμον δὲ εἰς τοὺς ἀπίστους. Οἱ Ῥῶσοι ἔσπευσαν ἐπικουροὶ τοῦ ἐμίρη καὶ οὕτω συνετέλεσαν ἵνα καταπνιγῇ ἡ ἐπανάστασις, ἣτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ διαδίδηται καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ὁ Μουζαφάρ, καταβαλὼν τοὺς ἐπαναστάτας, ἔστρεψε τὰ ὄπλα του κατὰ τοῦ Χισάρ,

Κουλιάν, Δεϊνάν και άλλων μικρῶν χωρῶν, αἵτινες εἶχον κηρυχθῆ ἀνεξάρτητοι κατὰ τὸν προλαβόντα πόλεμον· ἐτιμώρησε δ' αὐστηρῶς τὰς ἐπαναστάσας πόλεις, ἀπέδιωξε τὸν βέην τοῦ Κουλιάν και ἠθέλησε νὰ τιμωρήσῃ τὸν βέην τοῦ Καρατεγῆν, ὑποτελῆ τῆς Χοκάνδης. Ὁ Σιρ Ἀλῆ ἔφυγε και ἐζήτησεν ἄσυλον παρὰ τῷ Χουδογιάρ χάν. Ἐπέκειτο ὅθεν πόλεμος μεταξύ τῶν δύο γειτόνων, ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἐπενέβη ὁ στρατηγὸς Κάουφμαν και ἀποκατέστησεν εἰς Καρατεγῆν τὸν Μουζαφάρ σάχ, ὅστις ἦν ὁ νόμιμος ἡγεμὸν τῆς χώρας. Μετ' οὐ πολὺ και πάλιν οἱ Ῥῶσοι ἐξυπηρετήσαν τὰ συμφέροντα τῆς Βουχάρας, καταστρέψαντες εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ζαραφσιάν πολλὰ τῶν ληστῶν καταγῶγια, ἦτοι τὸ Φαρράπ και Μαγιάν, ὧν οἱ βέηδες ἀτιμωρητὶ διήρπαζον και ἐκάκουν τοὺς γείτονάς των, και ἀνακτήσαντες ὑπὲρ τῆς Βουχάρας τὸ Σαρσιλιάν. Ἐκτοτε ὁ ἐμίρης διάγει εἰρηνικῶς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, ἀλλ' ἔχει δυσπίστωσ, μόνον δὲ τὰ Ῥωσσικὰ τάγματα ἀνγκάζουσιν αὐτὸν νὰ σέβηται τὰς συνθήκας, αἵτινες πράγματι εἰσὶ διαταγαὶ διδόμεναι ὑπὸ τῶν νικητῶν ὑπὸ χαρίεντα τύπον. Κατὰ τὴν εἰς Χίβαν στρατείαν ἐπέτρεψε τοῖς Ῥώσσοις νὰ διαβῶσι διὰ τῆς χώρας του και ἔσπευσε νὰ χορηγήσῃ ἄρτον και ἄλευρον εἰς Ῥωσσικὸν ἀπόσπασμα ὕπερ ἔμελλε σχεδὸν νὰ λιμοκτονήσῃ ἐν ταῖς ἐρήμιας· δ.ὲ ἡ Βουχάρα πρὸς ἀμοιβὴν ἔλαβε τὴν ἄγονον και ἔρημον χώραν, ἣτις περιορίζεται ὑπὸ τῆς δεξιᾶς ἄχθης τοῦ Ἀμούδαριά και διήκει μέχρι τῶν ὀρίων τῶν Ῥωσσικῶν κτήσεων. Ἡ τελευταία συνθήκη τοῦ 1873 διαγράφει τὰ σύνορα τῆς Βουχάρας, ἀνοίγει τὸν πλοῦν τοῦ Ἀμούδαριά και ἄλλα μέρη εἰς τὸ Ῥωσσικὸν ἐμπόριον, συγχρόνως δὲ κανονίζει τὴν ἀπόδοσιν τῶν κακούργων, καταργεῖ τὸ δουλεμπόριον και ἐπιτρέπει εἰς τὰ δύο κράτη νὰ ἔχωσιν ἀντιπροσώπους ἢ πράκτορας προξενικοὺς εἰς Τασκένδ και εἰς Βουχάραν. Ἡ ἡγεμονία τῆς Βουχάρας, και τοὶ ἀπολαμβάνει ἐσωτερικῆς αὐτονομίας, ἐξαρτᾶται ὁλοσχερῶς

ἐκ τῆς Ῥωσσίας. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν τρία τινὰ ἐπιδιώκει ἡ Ῥωσσία· τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, τὴν εἰρηνοποίησιν τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, εἰς ἃς οἰκοῦσι νομάδες, και τὸν περιορισμὸν τῆς εἰς τὰ Ῥωσσικὰ συμφέροντα ἐπιβλαβοῦς ἐπιρροῆς ἣν τυγχόν οἱ Ἀγγλοὶ και οἱ γείτονες τῆς μεσημβρινῆς Ἀσίας· ἐδύναντο νὰ ἐξασκήσωσιν ἐπὶ τοῦ ἐμίρη τῆς Βουχάρας. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐμποδισθῇ ὁ ἡγεμὸν οὗτος ἵνα διατηρῇ σχέσεις πρὸς τὸ Ἀφγανιστάν· ἀφοῦ ὅμως διατηρῇ τὴν συνθήκην, και τοὶ ζημιούμενος, συμφέρον ἔχει νὰ διὰ γῃ φιλικῶς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, ἣτις χρησιμεύει ὡς προπύργιον κατὰ τοῦ ἀγγλίζοντος Ἀφγανιστάν, οὐ αἱ σχέσεις πρὸς τὴν Ῥωσσικὴν αὐτοκρατορίαν δὲν εἶναι τόσον διευκρινισμέναι.

Ἀπλουστάτη εἶναι ἡ ἱστορία τῆς κατακτήσεως τῆς Χοκάνδης. Ὁ ὠμὸς και ἀπληστος Χουδογιάρ, ἀφοῦ πολλὰ ὑπὸ τῶν Ῥώσσων ἔπαθεν, ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους, ἵνα διατηρήσῃ τὸν κλονούμενον θρόνον του, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ θέλημα τῆς Ῥωσσίας, ὑπέγραψε συνθήκην ἐμπορικὴν, ἐξυπηρετήσας καλῶς τὰ συμφέροντα τῆς Ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας και ἔλαβε μάλιστα τὸ παράσημον τοῦ ἀγίου Στανισλάου, ὡς και τὸν τίτλον ὑψηλότητος (α). Ἐντούτοις ὁ χάνης ἐνόησε ὅτι ἐπέκειτο τὸ τέλος τῆς βασιλείας του· διὸ ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν τελευταίαν ὥραν, ὅπως πλουτήσῃ ἐκ τῶν ὑπηκόων του· ἀλλ' ἡ ὠμότης και ἡ πλεονεξία ὤθησαν εἰς ἐπανάστασιν τὸν λαὸν και τοὺς Κιπτσάκας· οἱ δὲ νομάδες οὗτοι, ἐδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀπτερραμάν Ἀβτημπατσῆ ἐξεθρόνισαν αὐτὸν και ἠνάγκασαν νὰ ζητήσῃ ἄσυλον παρὰ τοῖς Ῥώσσοις. Εἰς τὸν θρόνον ἀνέβη ὁ υἱὸς του Σεῆδ, ἀλλὰ δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολὺ. Οἱ κάτοικοι τῆς Χοκάνδης, οἵτινες τὰ δεινὰ των ἀπέδιδον εἰς τοὺς Ῥώσσους, ἐποίησαν ἐκδρομὴν εἰς τὸ Ῥωσσι-

(α) «Βισοκοστεπέναςτβο» εἶναι ὁ ἐπίσημος τίτλος ὃν οἱ Ῥῶσοι ἀπονέμουσιν εἰς τοὺς χάνας τῆς κεντρικῆς Ἀσίας.

κόν έδαφος και ούτω προεκάλεσαν κατ' αὐτῶν ἐχθροπραξίας. Οἱ Ῥῶσοι ἐξεστράτευσαν και ἐπὶ τέλους προσήρτησαν εἰς τὸ ἀχανές κράτος τῶν τὴν Χοκάνδην, ἣτις νῦν καλεῖται Φεργάν· ἤδη δὲ ἀσχολοῦνται ὅπως καθυποτάξωσι τοὺς Κιργισίους, οἵτινες εἶναι πολυάριθμοι εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἐπαρχίας, και πρὸ μικροῦ εἶχον προχωρήσει μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Παμίρ και τῆς λίμνης Καρακούλ. Ὁ Χουδογιάρ και ὁ ἐπ' ὀλίγον χρόνον διάδοχος του ζῶσιν ἐν Ῥωσίᾳ· μόνον δ' εἰς ἀντιπρόσωπος ἀπολείπεται τῆς οἰκογενείας τῶν χάνων Χοκάνδης, ὁ Ἀπτούλ Γκαφάρ, ὅστις ἔφυγεν εἰς τὸ Ἀφγανιστάν, εἶρε δὲ ἄσυλον και προστασίαν ἐν τῇ Ἰνδικῇ.

Πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τοῦ χανάτου τῆς Βουχάρας, εἰς μέρος ὄρεινόν και διαβρεχόμενον ὑπὸ ποταμίσκων, ὑπάρχει σύμπλεγμα μικρῶν κρατῶν πρὸς ἃ ἄχρι τοῦδε οὐδεμίαν ἢ Ῥωσία ἔχει σχέσιν· ταῦτα δ' εἰσὶ (πρὸς βορρᾶν) τὸ Καραδεγὴν, τὸ Δαρβάζ, τὸ Σιγνάν, τὸ Βαχάν και τὸ Βαδαχσάν. Ἄλλοτε ἐδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ και τὸ Ἀνδόη, τὸ Σιμπαρχάν, τὸ Σιριπούλ και τὸ Μαϊμενέ, ἀρχαίας κτήσεις τοῦ ἐμίρη τῆς Βουχάρας, περιλαμβανούσας τὰς δάσεις τὰς κειμένας εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παραπαμίσου (*Paropamis*) και περιελθούσας βαθμηδὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀφγανιστάν. Τὸ Καραδεγὴν, κείμενον κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Σουράπ, ἐμβόρου τοῦ Ὠξου, ἔχει σχεδὸν 400,000 ψυχάς· περιβάλλεται δὲ ὅλον ὑπὸ ὄρέων και πρὸ τινος ἐγένετο ἀφορμὴ διενέξεων μεταξὺ Βουχάρας και Χοκάνδης. Μετὰ τὴν προσάρτησιν τοῦ τελευταίου τούτου χανάτου, ὁ σάχης τοῦ Καραδεγὴν ἐπεζήτησε τὴν φιλίαν τῶν Ῥώσων· ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ Δαρβάζ και τὸ Σιγνάν ἢ τελευταία κατὰ τῶν Κιργισίων τοῦ Ἀλάν και τοῦ Παμίρ ἐκστρατεία ἔθηκεν αὐτοὺς εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ῥώσων. Οἱ ἡγεμόνες τῶν χωρῶν τούτων ἰσχυρίζονται ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὸ Κουλιάπ, κρατίδιον ἄλλοτε ἀνεξάρτητον, κείμενον πρὸς δυσμὰς τοῦ

Δαρβάζ, ἀποτελεῖ μέρος τῆς Βουχάρας, ὃ δὲ πρῶην ἡγεμόν του. Σαρή μπέης, εὐρίσκεται εἰς Καμπούλ και ζητεῖ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του διὰ τῶν ὅπλων. Ἴσως ὁ Σιρ Ἀλῆς βοηθήσῃ αὐτὸν ν' ἀνακτήσῃ τὸν θρόνον του ἢ καταστήσῃ αὐτὸν ὄργανον τῶν σχεδίων του, κατὰ τὰς περιστάσεις, ὅπερ θὰ ἐπιφέρῃ νέας περιπλοκάς, καθ' ὅσον μάλιστα οἱ Βουχάριοι ἔχουσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ Ἀνδόη και τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν αἵτινες ἔλαχον εἰς τὸ Ἀφγανιστάν. Τὸ Βαχάν κεῖται ἐπὶ τοῦ Σκριάδ και τοῦ Πιάντζ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἣτις ἄγει ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ Ἀράλ εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Λόμπ-Νόρ, διὰ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Παμίρ· ἡ θέσις ἄρα τοῦ Βαχάν εἶναι ἐξαιρετικῶς σπουδαία, διότι χωρίζει τὸ Κασγάρ ἀπὸ τὸ Ἀφγανιστάν, κράτη ἐπίσης ἐχθρικῶς διακείμενα τῇ Ῥωσίᾳ· διὸ ὁ κόμης Μπρουνῶφ, πρῶην πρεσβευτῆς τῆς Ῥωσίας ἐν Λονδίνω, προσεπάθησεν ἵνα ἐξασφαλίσῃ ὑπὲρ τοῦ Βαχάν πλήρη ἀνεξαρτησίαν. Τὸ Βαδαχσάν, ὅπερ κατὰ τὸ 1874 διεστήρει τὸν ἡγεμόνα του, Τζεγανδάρ σάχ, πολιτικῶς εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον ὅλων· διότι κατέχει τὸ εὐφορώτερον μέρος τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ὠξου και δύναται νὰ διαθρέψῃ πολυάριθμον λαόν. Ἡ Ῥωσία διὰ τῆς κατοχῆς αὐτοῦ θὰ κατωρθώσῃ νὰ γίνῃ κυρία ὅλου τοῦ Τουρκεστάν και ὅλων τῶν χωρῶν τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰνδοκοῦς, ἐνῶ θὰ κατέχῃ τὰς διόδους αἵτινες ἄγουσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Κανάρ, εἰς ἣν εὐρίσκονται τὸ Τσιτράλ και τὸ Μαστούτ, ἅτινα εἶναι εἰσέτι ἀνεξάρτητα και πολὺ ἀπέχουσι τῶν ἀγγλικῶν κτήσεων. Δυστυχῶς ὅμως διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐμίρου τοῦ Καπούλ. Ἀπωτέρω βλέπομεν τὸ Βαδαχσάν, τὸ Κουνδούζ και τὸ Μπάλχ, σταθμοὺς τῶν Ἀφγανῶν ἢ Ἀγγλων, ὅπερ τὸ αὐτὸ τέλος δὲ ἐρχονται τὸ Ἀνδόη, Σιριπούλ, Σιμπαρχάν και Μαϊμενέ, ἅτινα διέρχεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Μπάλχ εἰς Χεράτ. Αἱ μικραὶ αὐταὶ χῶραι εἰσὶν αἱ τελευταῖαι δάσεις τῶν στεππῶν τοῦ Τουρκεστάν, οἰκούμεναι ὑπὸ τῶν Οὐσβέικων· ὑπέστησαν δὲ τὴν αὐτὴν ἦν

καὶ τὸ Βαδασχάν τύχην. Ὁ ἐμίρης τῆς Βουχάρας ἤρχε τῶν χωρῶν τούτων μέχρι πρὸ μικροῦ, τὸ δὲ Μαϊμενὲ μέχρι τοῦ 1863 διετήρει τὴν ἐλευθερίαν του. Ἐν τούτοις ἡ Ῥωσσία κατὰ τὸ 1873 ἀνεγνώρισε τὰ δικαιώματα τοῦ Ἀφγανιστάν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων. Οἱ Οὐσβέκοι καὶ οἱ Τατζίκκι ἐν γένει διακρίνονται ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Ἀφγανούς. Μεταξὺ τοῦ Ἀνδόνη καὶ τοῦ Μαϊμενὲ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ κυρίως Ἀφγανιστάν ἀφ' ἑτέρου ὑπάρχουσι χῶραι ὄρειναι ὧν οἱ κάτοικοι, ἀποτελούμενοι ὑπὸ Ἐζαρτίτων, Τζεμταϊδῶν, Κιπτσάκων, Μογγόλων, Φιροῦζ, Κουχὲ καὶ ἄλλων λαῶν, ἀποστρέφονται τὸν ζυγὸν τοῦ ἐμίρου καὶ ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἐδύναντο νὰ τείνωσι χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς Τουρκομάνους τῶν περὶ τὰς ὀάσεις πεδιάδων ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργήσωσι κατὰ τοῦ ἐμίρου τοῦ Ἀφγανιστάν.

Ἡ Ἀγγλία ἀκολουθεῖ μετὰ τινος ἀγωνίας τὴν προοδευτικὴν πορείαν τῶν Ῥώσσων εἰς τὰς χώρας τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, διότι ὑποπτεύεται ὅτι ἅπασαι αἱ κατακτήσεις αὗται εἰσὶ προανακρούσματα μεγάλης ἐκστρατείας, σκοπὸν ἔχούσης τὰς ἐν τῇ Ἰνδικῇ ἀγγλικὰς κτήσεις.

Πολλοὺς οἱ Ἀγγλοὶ ἔχουσι λόγους ὅπως φοβῶνται τὴν γειτονίαν τοῦ Ῥωσσικοῦ κράτους διὸ μὲ κακὸν ὄμμα βλέπουσι τὰς ταχείας προόδους τῶν ἀντιπάλων των καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἐγείρωσι προσκόμματα εἰς ἕκαστον αὐτῶν βῆμα. Καί τοι ἡ Ῥωσσία οὐδέποτε διενόθη σπουδαίως ν' ἀποδιώξη τοὺς Ἀγγλοὺς ἐκ τῆς χερσονήσου τῶν Ἰμαλαίων (ἐξαιρουμένων λειψαιρικῶν τινων σχεδίων ἐπελθόντων εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ αὐτοκράτορος Παύλου ὃν ἐξεθάμβωσε καὶ ἠρέθισεν ἡ ἐπ' Αἴγυπτον στρατεία τοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου), ἐν τούτοις ὁ φόβος μὴ οἱ Κοζάκοι φθάσωσιν ἡμέραν τινα εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἰνδιῶν ἀπὸ πολλοῦ ἐπισηλόησε τοὺς πρωτίστους πολιτικοὺς ἀνδρας τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1839 ὁ λόρδος Πάλμεστον ἐθεώρησεν ὡς αἰτίαν πολέμου τὴν κατάκτησιν τῆς Χίβας. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τὸ ἀγγλικὸν ἀνα-

κτοβαύλιον ἠμπόδισε τὴν Περσίαν, σύμμαχον τότε τῆς Ῥωσσίας, νὰ καταλάβῃ τὸ Χεράτ, ὅτε δὲ τῷ 1859 ὁ σάγης τῆς Περσίας, ἐπωφελοῦμενος τὴν ἐπανάστασιν τῶν Σιπχίων (Ἰνδῶν στρατιωτῶν ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν μεταξὺ Κίνας καὶ Ἀγγλίας ἐκραγέντα πόλεμον) ἠθέλησε νὰ προσβάλῃ τὸ Ἀφγανιστάν, οἱ Ἀγγλοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ προβῶσι μέχρις ἀπειλῶν καὶ οὕτω ν' ἀναχαιτίτῳσιν αὐτόν. Κατόπιν οἱ ὑπουργοὶ τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας ἐπὶ πολὺ διεπραγματεύθησαν πρὸς τὴν Ῥωσσικὴν κυβέρνησιν ἵνα ἐκ συμφώνου χαράξωσιν οὐδετέρην γραμμὴν μεταξὺ τῶν Ἀσιατικῶν ὀρίων τῶν δύο ἐπικρατειῶν· ἀλλ' ἐν τῇ οὐδετέρᾳ ταύτῃ καὶ ἀπαραβιάστῳ ζώνῃ ἡ Ἀγγλία ἠθέλησε νὰ περιλάβῃ οὐχὶ μόνον τὸ κυρίως Ἀφγανιστάν, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας τῶν Οὐσβέκων καὶ τῶν Τατζίκων, τὰς κειμένας πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰνδοκοῦς καὶ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ Ὠξίου τῷ δὲ 1784 ἐστειλεν εἰς τὸν Γιακούπ, τὸν ἀποδιώσαντα ἐμίρην τῆς Κασγάρης (α), προγυμναστὰς, ἀξιωματικοῦς, ὅπλα καὶ πολεμοφόδια, ἐνῶ συγχρόνως ἀπεπειρᾶτο νὰ ὑποκινήσῃ τοὺς Τουρκομάνους κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ὁ ἀγγλικὸς τύπος συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει ὅτι ἀνάγκη νὰ ὑπερασπισθῶσι τὰς Ἰνδίας κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ῥώσσων διὰ σιφῶν τουρκομαρικῶν καὶ ὡς ἐξωπλισμένων καὶ διοικουμένων ὑπὸ πεπειραμένων ἀξιωματικῶν. Τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου δημοσιευόμενα φυλλάδια εἰσὶν ἐμπαθέστατα. Ὁ Χρόνος ἐπεθύμει ἵνα ἡ Ῥωσσία, χάριν ἐκπολιτευτικῶν λόγων, καταλάβῃ ἅπασας τὰς ἐρήμους μέχρι τοῦ μεγάλου τείχους τῆς Κίνας καὶ τῶν Ἰμαλαίων. Τίς λοιπὸν εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς; — νὰ ἐξασθενίσῃ βαθμηδὸν τὴν Κίναν ἵνα καταλείψῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ νὰ

(α) Ὁ θάνατος τοῦ δραστηρίου Γιακούπ βεβῆ ἐπιβεβαιουῦται ὡς καὶ ὅτι οἱ Κινέζοι βαδίζουσι κατὰ τοῦ Κασγάρ, οὗ ἡ θέσις εἶναι κρισιμωτάτη· διότι ὁ διάδοχος τοῦ ἐμίρη δὲν φαίνεται ἄξιός.

ἀναθέσει ταύτη τὸ βῆρος ἀγανῶν ἐρήμων καὶ ἀγόνων στεππῶν οἰκουμένων ὑπὸ λαοῦ θρησκομανοῦς καὶ φιλοταράχου· αὕτη θὰ ἦτο ἡ καλλιτέρα ἐγγύησις ὑπὲρ τῆς βρετανικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ αὕτη ἀρά γε δὲν θὰ δημιουργήσῃ μᾶλλον κίνδυνον διὰ τὰς πρὸς τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν ἀγγλικὰς ἀποικίας; Δὲν ἐνοοῦμεν διὰ τοῦτου ὅτι ἡ Ῥωσσία διατρέφει ἐλπίδα τινὰ νὰ προσαρτήσῃ μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ κράτος τῆς τὰς χώρας τὰς διαβρεχομένης ὑπὸ τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ—οὐχὶ διότι ἵνα πραγματιώσῃ τὴν χεῖμαίραν ταύτην, ἥτις ἴσως ὑπομειδῶ εἰς κόμμα τι ἐπιρροὴν ἔχον ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Πετροπόλεως, ἀνάγκη νὰ ὑποβληθῇ εἰς μεγάλας θυσίας, νὰ διατηρῇ πλησίον τῶν Ἰνδιῶν στρατὸν μέγαν, νὰ ἔχῃ ὀπλοστάσια, σιδηροδρόμους καὶ πολλὰ μέσα ἀναγκαῖα πρὸς κατάκτησιν χώρας φύσει καὶ τέχνῃ ὀχυρᾶς. Ἄν ἐν τῷ νῦν κατὰ Τουρκίας πολέμῳ ἡ Ἀγγλία ἐλαμβάνει ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μέρος ὑπὲρ ταύτης, εὐθὺς θὰ ἐστέλλετο ἐκ Πετροπόλεως διαταγὴ ἵνα γίνῃ ἐπίδειξις ἐχθρική κατὰ τῶν ἀγγλικῶν κτήσεων καὶ κινήθῃ στρατὸς πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἀφγανιστᾶν καὶ τοῦ Κελάτ, συμμάχων τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας. Αὕτη ἡξέουσι κάλλιστα τί τρέχει καὶ λαμβάνει τὰ μέτρα τῆς, ὑποχρεοῦσα τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Ἀφγανιστᾶν καὶ τοῦ Κελάτ νὰ διατηρῶσιν εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πολυαρίθμους στρατοὺς δι' ὧν παρέχει ἐκείνοις ποσῶν χρημάτων, καταλαμβάνουσα τὰς κυριωτέρας στενοπορίας αἰτίνες ἄγουσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰνδοῦ, ἐγείρουσα ὀχυρώματα καὶ κατασκευάζουσα σιδηροδρόμους, ὀπλοστάσια, ἀποθήκας τροφῶν, κτλ. Ἰδοὺ διατὶ πεπεισμεθα ὅτι ἡ Ῥωσσία δὲν δύναται συντόμως νὰ ἐποφθαλμιᾶ εἰς κατακτήσεις, ὅπως πιστεύομεν καὶ ὅτι ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ χάσῃ τὴν εὐκαιρίαν, ἅμα παρουσιασθεῖσαν, νὰ λύσῃ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα εἰς τὰς ἀμμώδεις πεδιάδας τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τὰ στενὰ τῶν Ἰμαλαίων. Ἐν ὅσῳ μεταξὺ τῶν

Ῥωσσιῶν καὶ τῶν ἀγγλικῶν κτήσεων ὑπάρχουσι χώραι ἀνεξάρτητοι, ἀληθεῖς φωλεαὶ ταραχοποιῶν καὶ ληστῶν, οὐδεμίαν οἱ Ῥῶσσοι ἔχουσιν ἡσυχίαν καὶ ἡ ἐνωρὶς ἢ ἀργὰ θ' ἀναγκασθῶσι νὰ τὸς καταστρέψωσι, καθυποτάσσοντες αὐτὰς διὰ τῆς βίας· τοιαύτη τύχη προορίζεται εἰς τὸ Ἀφγανιστᾶν μετὰ τῶν κτήσεων του καὶ εἰς τὰ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ Ἰνδοκοῦς κρατίδια.

Συμβουλευθήτε τὴν ἱστορίαν τῶν κατακτήσεων τῆς Ῥωσσίας εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι πάντοτε τὰ αὐτὰ αἰτία ἐπέφεραν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Καθ' ἣν ἡμέραν οἱ Ῥῶσσοι συιαντηθῶσιν εἰς τοὺς πρόπυδας τῶν μεγάλων ἐπάλλξεων τῆς Ἰνδικῆς, ὅς ἡ φύσις ἀνήγειρε, πᾶσα αἰτία ἐχθρας μεταξὺ τούτων καὶ τῶν Ἀγγλων θὰ ἀρθῇ καὶ θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐρέξωσι ἀλλήλαις τὴν χεῖρα ἵνα ἀπὸ κοινοῦ φέρωσι τὴν σημαίαν τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰς μεμακρυσμένας χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Οὐδόλως πλανώμεθα· πολὺς θὰ παρέλθῃ εἰσέτι χρόνος ἕως οὗ οἱ Ἀγγλοι παραιτηθῶσι τοῦ προσφιλοῦς σχεδίου των περὶ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ μονοπωλείου ἐν Ἀσίᾳ, πολὺ θὰ χυθῇ αἷμα εἰς τὰς ἀγόνους πεδιάδας τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ταῦτα διὰ ζήτημα φιλοδοξίας, ὑπεροχῆς καὶ ἔθνικῆς φιλοτιμίας μᾶλλον ἢ διὰ ζήτημα ὑπάρξεως καὶ συμφέροντος τῶν δύο μεγάλων ἐπικρατειῶν.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην ἱστορικὴν ἐπιθεώρησιν τῆς βαθμιαίας προόδου τῶν Ῥώσσων ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ, ἴδωμεν τίνα εἰσὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς κατακτῆσεως καὶ ὅποια ἡ νῦν κατάστασις τῶν Ῥωσσιῶν κτήσεων εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπασα ἡ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας ἔκτασις, ἡ περιλαμβανομένη εἰς τὰ σύνορα τῆς Ῥωσσιῆς αὐτοκρατορίας, ἀποτελεῖ ἀγανῆ χώραν σχεδὸν 62,000 τετραγωνικῶν γεωγραφικῶν μιλλίων, μετὰ πληθυσμοῦ 4,800,000 κατοίκων, νομάδων καὶ μονίμων. Διοικητικῶς ἡ χώρα αὕτη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· τὸ πρῶτον ὑπάγεται εἰς τοὺς γενικοὺς διοικητὰς τῆς δυτικῆς Σιβηρίας καὶ τοῦ Ὀρεμι-

βούργου και εἰς τὸν ἀντιβασιλέα τοῦ Καυκάσου, περιλαμβάνει δὲ τὰς ἐπαρχίας Σεμιπολατίνσκ, Ἀλμολίνσκ, Τουργάνη, τοῦ Οὐράλ και στρατιωτικόν τι τμήμα, διαιρούμενον εἰς τὰς ἐπαρχίας Μαγκισλάκ και Κρανοβόδσκ· τὸ δεύτερον μέρος σύγκειται ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας Σεμιρετσιέ, Κούλτζας, Σιρ Δαριά, Φεργάν (Χοκάνδης) και τῶν διαμερισμάτων τοῦ Ἀμούν Δαριά και τοῦ Ζαραφσιάν, και ἀποτελεῖ μέρος τοῦ γενικοῦ κυβερνείου τοῦ Τουρκεστάν. Ἄπασα ἡ ἐκτεταμένη αὕτη χώρα ὀρίζεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Οὐράλ, ὑπὸ τοῦ κυβερνείου τοῦ Ὁρεμβούργου, τῶν τόπων τῶν Κοζάκων τοῦ Ὁρεμβούργου, τῶν κυβερνείων Τοδόλσκ και Τόμσκ (δυτικῆς Σιβηρίας), πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τῆς ἀλύσου τοῦ μεγάλου Ἀλτάη, τοῦ Τσόνι-Ἰρτίλ, τῶν ὀρέων Ταρμπογατάη και Ἀλατάσα, τῶν ὀμόρων ἐπαρχιῶν τῆς Τζουγκαρίας και τοῦ Τζιτισάρ και τῆς μεγάλης ἀλύσου τοῦ Τιάν Τσάν μετὰ τῶν ὀρέων Χάν-Τεγγρή, και πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Παμίρ, ὀπερ χωρίζει τὴν χώραν ἀπὸ τοῦ Κασγάρ, ὑπὸ τῆς ἀνεξαρτήτου χώρας Καραδεγὴν και τῆς Βουχάρας. Ἀπὸ τέρω τὰ ὀρια ἐκτείνονται πρὸς βορρᾶν, ἀπτοντα τὴν χώραν τῆς Βουχάν και διευθυνόμενα πρὸς τὸν Ἀμού-Δαριά, οὐ ἀκολουθοῦσι τὴν δεξιὰν ὀχθὴν μέχρι τῆς λίμνης τοῦ Ἀράλ· ἐκεῖθεν δὲ κατέρχονται πρὸς μεσημβρίαν, ἐγγίζουσι εἰς τὸ χανάτον τῆς Χίβας και, ἀφοῦ διέλθωσι διὰ τῆς ἀρχαίας κοίτης τοῦ Ὄξου, ἐκτείνονται εἰς τὰς ἐρήμους τὰς οἰκουμένας ὑπὸ τῆς τουρκομανικῆς φυλῆς τῶν Τεκὲ μέχρις τῶν ὀρέων Κοπέτ-δὰγ και Ἀτρὲκ, ποταμοῦ χρησιμεύοντος ὡς μεθόριον μεταξὺ Περσίας και Ῥωσσίας. Τέλος πρὸς δυσμὰς εὐρίσκομεν τὴν Κασπίαν.

Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἧς τὰ πλεῖστα τῶν ὀρίων ἐχαράχθησαν ὑπὸ τῶν χειρῶν τῆς φύσεως, ἀπαντᾶται τὸ μᾶλλον τῶν ἀλλοκότων σύνολον κλιμάτων, ἧτοι ἀχανεῖς χλοοφόροι στέππαι, αἵτινες ἐκτείνονται ἐπ' ἀπειρον και χρησιμεύουσι εἰς βοσκήν τῶν πολυαρίθμων ποιμνίων τῶν νομάδων Κιργι-

σίων, ἀρχηραὶ και ἀμμώδεις ἐρημοί, ὧν τὴν μονοτονίαν διακόπτουσι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν λόφοι κινουμένης ἀμμου και μεγάλα δάση σακσαοῦλ ἀνισκίων ἢ ποταμοῦ οὐ αἰ ὀχθαὶ εἰς κεκοσμημένα ὑπὸ βάτιων, ὀάσεις αἵτινες χάνονται ἐν μέσῳ τῶν ἀμμῶν δὲ καταφλέγει ὁ ἥλιος και ἀρδεύουσι μεγάλοι ποταμοὶ και εἰς δὲ σπεύδουσι ν' ἀναπαυθῶσι αἰ μεγάλαὶ ἐμπορικαὶ συνοδαὶ καμήλων, πλοῦσαι και γόνιμοι κοιλάδες περιριζόμεναι ὑπὸ ὀρέων δυσβάτων, ὧν αἰ κορυφαὶ εἰς πάντοτε χιονοσκεπάστοι. Νομίζει τις ὅτι ἡ φύσις ἐπραξεν ἰδιοτροπίαν περιβαλοῦσα τὰ μέρη ταῦτα διὰ τῶν πλουσιωτάτων και ἐνταυτῷ θλιβερωτάτων καλυμμάτων· ἠθέλησεν, οὕτως εἰπεῖν, νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ θαυμάσιον ἔργον τῆς δημιουργοῦσα εἰς ἕκαστον βῆμα προσκόμματα και προστατεύουσα αὕτην κατὰ τῶν ἐκ τοῦ Βορρᾶ εἰσβολῶν δι' ἀχανοῦς ἐκτάσεως ἐλῶν και ἐρήμων.

Ἡ κεντρικὴ Ἀσία περιβάλλεται ὑπὸ πελωρίων ὀρέων. Πρὸς μεσημβρίαν ὑπάρχει ἡ ἄλυσις τοῦ Ἐλμποῦρς και τὸ ὀρος Δεμαβέντ, ἔχει ὕψος 48500 ποδῶν, παρέχει, πρὸς μεσημβρίαν, εὐρηται ἀπειρος κύκλος ὕψωμάτων, ἀποκλίνων πρὸς τὴν βόρειον ἄλυσιν τῆς Ταύρας, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Νισαπούρ· ἀπὸ δὲ τοῦ Χεράτ ὕψοῦνται και αὐθις κολοσσιαία ὀρη, ὁ Παραπάμισος, τὰ Ἰνδοκοῦς, τὸ Παμίρ, τὸ Τιάν Τσάν και τὸ Ἀλτάϊα, ἐκτείνόμενα ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν και χωρίζοντα τὰ λεκανοπέδια τῆς κεντρικῆς Ἀσίας ἀπὸ τὰ εἰσέτι ἀνεξερεύνητα μέρη τῆς Περσίας, τοῦ Ἀφχανιστάν, τοῦ Κασγάρ και τῆς δυτικῆς Κίνας. Ὁ κύκλος οὗτος τῶν γιγαντιαίων ὕψωμάτων ἐν μέρει μόνον ὀρίζει τὰ σύνορα τῶν Ῥωσικῶν κτήσεων, ἀλλ' ὁ αἰὼν δὲν θὰ παρέλθῃ δίχως αὐταὶ νὰ φθάσωσι μέχρι τῶν διαφόρων κρικῶν τῆς ἀσιατικῆς ἀλύσου.

Ὅπισθεν τοῦ προμαχώνος τούτου ῤέουσι οἱ δύο μεγάλοι ποταμοὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ὁ Ἀμού Δαριά (κατ' ἄλλους Ἀμούν-Δαρά) και ὁ Σιρ Δαριά, ἐκ τῶν ὀχθῶν τῶν ὀποίων παρήχθη ὁ ἀρχαῖος πληθυσμὸς τῶν λαῶν

τοῦ Τουράν, αὐτοῦ δὲ ἀπαντῶνται εἰσέτι τὰ κυριώτερα τοῦ πληθυσμοῦ κέντρα, ἡ Χοκάνδη, τὸ Ναμαγκάν, τὸ Μαργελάν, τὸ Χοτζέντ, τὸ Τασκέντ, τὸ Ἀζρέτ, τὸ Τσεμκέντ, τὸ Περδὲσκ καὶ τὸ Καζαλίνακ, ὡς καὶ τὰ εἰρηπια πολλῶν ἀρχαίων πόλεων κειμένων ἐπὶ τοῦ Ἰαζάρτου καὶ αἱ πρωτεύουσαι Χίβας, Βουχάρας, Καρσὴ, Σαμαρκάνδης, Γουϊσάρ, Μπάλχ καὶ ἄλλαι πρωτεύουσαι χανάτων. Ὁ Ὄξος καὶ ὁ Ἰαζάρτης ῥέουσι διὰ ὄρεινῶν χωρῶν, κοιλάδων καὶ δασῶν, αἱ δὲ γαῖαι αὐταί, ἀρδευόμεναι ὑπὸ πολυαρίθμων διωούγων, εἰσὶν εὐφορώταται ἀλλὰ καθόσον ἀπομακρύνεται τις τῶν ὄρειων καὶ διευθύνεται πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Ἀράλ ἀπαντᾷ ἀγόνους γχίας καὶ ἐρήμους ἀμμώδεις, ἐν αἷς σπανίως εὕρηται μικραὶ ὄασεις. Ἡ λίμνη τοῦ Ἀράλ, περιβεβλημένη πανταχόθεν ὑπὸ ὄρειων ἀμμωδῶν, ὧν τὰ περιφημότερα εἰσὶ τὸ Μπαρσοῦκ, τὸ Καρὰ-Κοῦμ καὶ τὸ Τζουβάν-Κοῦμ, εἶναι λίαν ἰχθυώδης· εὕρηται δὲ διάφορα ζῷα καὶ πτηνά. Μετὰ τὸν Σίρ Δαριά καὶ Ἀμοῦν-Δαριά ἔπεται ὁ Ζαραφσιάν, ὅστις διαβρέχει τὴν εὐφορον κοιλάδα τοῦ Μιαγκάλ καὶ τὴν Σαμαρκάνδην καὶ Βουχάραν· οὐ μακρὰν δὲ τῆς Σαμαρκάνδης ὁ ποταμὸς διαιρεῖται εἰς δύο βραχίονας, οἵτινες συνευνοῦνται ἐπὶ τῶν μεθρίων τῆς Βουχάρας καὶ ἀποτελοῦσι τὴν νῆσον Μιαγκάλ, λίαν ἐπιμελῶς καλλιεργουμένην, παράγουσαν βάμβακα, ὄρυζαν, κριθὴν, κέγγρον καὶ μηδικὴν πόζν καὶ κεκοσμημένων ὑπὸ παντοειδῶν δένδρων· ἐπίσης γόνιμος εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ Χοκάνδης, Μαργελάν, Νομαγκάν κτλ. χώρα, γνωστὴ νῦν ὑπὸ τὸ ὄνομα Φεργάν. Ἐκ τῶν ὄρειων δὲ ἄτινα περιβάλλουσιν αὐτὴν πρὸς βορρᾶν, πρὸς ἀνατολὰς καὶ κυρίως πρὸς μεσημέριαν, πηγάζουσι πολλοὶ ποταμοὶ καὶ εἰς ἀπόσασιν χιλιομέτρων τινῶν πρὸς βορρᾶν ἄρχονται αἱ στέππαι καὶ αἱ ἀμμώδεις ἔρημοι, ὡς οἱ κάτοικοι καλοῦσι Κιζιλ-κοῦμ (ἐρυθραὶ στέππαι) καὶ αἵτινες ἐκτείνονται μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σίρ-Δαριά καὶ τῆς λίμνης τοῦ Ἀράλ. Ἐν ταῖς ἐρήμοις ταύταις ὀλίγα φύονται δένδρα, καὶ ταῦτα μικρά.

Ἐτέρα καλλιεργημένη πεδιάς, ἔχουσα μεγάλην ἔκτασιν (50 τετραγωνικὰ μίλλια) κατάλληλος πρὸς ἀποικισμόν, κεῖται μεταξὺ τοῦ Ἰαζάρτου καὶ τῶν ὄρειων Καραταῦ, Κιζιρκοῦρτ καὶ Κενδερταοῦ. Αὐτοῦ κεῖται τὸ Τασκέν, τὸ κέντρον τῆς ῥωσικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ καὶ αὐτοῦ ὑπάρχουσι πολλαὶ πόλεις καὶ κωμοπόλεις καὶ οἱ ποταμοὶ Ἀρίς, Τσιρτσέκ καὶ Ἀγγρέν, οἵτινες ἀρδεύουσι πλουσιωτάτους ἀγρούς κατέχοντας ἔκτασιν 125 τετραγωνικῶν μιλίων. Οἱ κάτοικοι τοῦ μέρους τούτου τοῦ Τουρκεστάν, ὡς καὶ τοῦ Ζαραφσιάν εἰσὶ γεωργοί. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐπαρχίας Σίρ-Δαριά, οὐ τὰ βόρεια ὄρια ἀποτελοῦσιν ὁ Τσοῦ καὶ ὁ ὁμόρρους Κουρογάτα, περιέχει ξηροῦς καὶ ἀμμώδεις ἐρήμους καὶ ἔλη.

Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς γωνίας τῶν ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ ῥωσικῶν κτήσεων ἀπαντᾷ τις ἐν πρώτοις τὴν ἐπαρχίαν Σεμιρετσιέ, ἥτοι ἑπταπόταμον χώραν, καὶ τὴν ἐπαρχίαν Κούλτζας, ἀμφοτέρας ἀποτελοῦσας μέρος τοῦ Τουρκεστάν. Ἡ Σεμιρετσιέ περιλαμβάνει ὅλον τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Μπαλκάς καὶ ἔχει ἑπτὰ ποταμοὺς ἐκβάλλοντας εἰς τὴν λίμνην ταύτην, ἥτοι τὸν Λέψα, Μπασκάν, Σαρκάν, Ἀκ-Σοῦ, Κιόκ-Σοῦ καὶ Ἰλή. Προσθετέα προσέτι τὰ ὄρεινά διαμερίσματα τοῦ Τιάν Τσάν μετὰ τῆς μεγάλης λίμνης τῶν Ἰσίκ Κοῦλ (ἔχει περιφέρειαν 116 τετραγωνικῶν μιλίων*) καὶ τὰς γραφικὰς κοιλάδας τοῦ Ναρλν, τοῦ Τσεκαλλή Σοῦ κτλ. Ἡ ἐπαρχία Σεμιρετσιέ (ἔκτασις 402,202 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα) εἰς τὰ δυτικὰ ἔχει μεγάλης ἐκτάσεως κινουμένης ἄμμου, ἐν ἧ ὀλίγα φύονται φυτὰ· ἀλλὰ πρὸς ἀνατολὰς ἡ γῆ εἶναι λίαν εὐφορος καὶ ὑπάρχουν δάση παρθένα. Κυρίως δὲ ὑπάρχουσι πολλαὶ νομαὶ, εἰς ἃς βόσκουσιν ἄπειρα ποι-

*) Ἴδου ἡ ἔκτασις τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν τοῦ Τουρκεστάν: Σίρ Δαριά 429,930 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, περιφέρεια Ἀμοῦ Δαριά 103,535, ἐπαρχία Φεργάν (ἡ τέως Χοκάνδη) 73,143 καὶ περιφέρεια Ζαραφσιάν 50,931.

μνια προβάτων και καμήλων, μάλιστα τὸν χειμῶνα. Εἰς τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Σαρῆ-Τζάζ ἀνεκάλυψαν πέντε μεγάλους κρυσταλλῶνας και θάλασσαν πάγου μᾶλλον ἐκτεταμένην τῆς περιφήμου ἐν τῇ ἐλθετικῇ *Chamounix*. Ἐν γένει δὲ ἡ χώρα περιβάλλεται ὑπὸ ὄρέων.

Οἱ ποταμοὶ τῆς ἐπαρχίας ἐν γένει εἶναι μεγάλοι. Ὁ Ἰλῆ πηγάζει ἐκ τῶν ὄρέων τῆς Κίνας και ἔχει μῆκος σχεδὸν 700 βερσιῶν· μετ' αὐτὸν ἔπεται ὁ Τσοῦ και ἔπειτα ὁ Καρατάλ, ἅπαντες δυνάμενοι νὰ καταστῶσι πλώϊμοι· ὑπάρχουσι δὲ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι, πηγὴ πλούτου διὰ τοὺς γεωργούς.

Ἄξιολογώτερος τῶν ποταμῶν, οἷτινες ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν λίμνην Μπαλκάλ, εἶναι ὁ Λέψας, οὗ ἡ κοιλάς ἔχει πλουσίας νομάς. Τὰ μέρη ἅτινα οἰκοῦσι σήμερον οἱ Ῥῶσοι, ἦτοι αἱ *σταρίτσαι* (διαμερίσματα) τῆς Λέψας και τοῦ Κωνσταντίνου, εἶναι λίαν εὐφοροὶ, τὸ δὲ κλίμα εὐκρατον.

Ἡ ἐπαρχία Σεμιρεταϊὲ ἔχει ὡσαύτως λίμνας εἰς τὰ ὄρεινά μέρη· τινὲς τούτων δὲν παγόνουσιν, ἅπασαι δὲ εἰσὶν ἰχθυώδεις. Ἐκεῖ πλησίον οἱ Κιργίσιμοι καλλιεργοῦσι σίτον, κριθὴν και κέγγρον. Πρὸς ἀνατολάς δὲ τῆς ἐπαρχίας ταύτης κεῖται ἡ χώρα τοῦ Ἰλῆ ἢ ἐπαρχία Κούλτζας, ἣτις δὲν διαφέρει πολὺ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ Τιάν-Τσαν· ἐκεῖθεν δὲ πηγάζει ὁ ποταμὸς Ἰλῆ. Ἡ καλλιεργήσιμος γῆ κατέχει ἕκτασιν 70 μιλλίων, οἱ δὲ κάτοικοι δι' ἐπιμόνων ἐργασιῶν ἐτελειοποίησαν τὸ τῆς ἀρδεύσεως σύστημα. Δάση πολλὰ εὐρηνται, και ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς πεδιάσιν, ὑπερ σπανιώτατον ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ.

Ἀπὸ τοῦ Ταρμπαγατάνη και τῶν δυτικῶν διακλαδώσεων τοῦ Τζουγκάρ Ἀλαταοῦ μέχρι τῆς Κασπίας ἐκτείνονται αἱ κυρίως στέππαι τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, οὔσαι σχεδὸν ὄμαλαι και ἄδενδροι, κεκαλυμμένοι εἰς διάφορα μέρη ὑπὸ κινουμένων ἄμμων ἢ ἀποτελοῦσαι ὄτὲ μὲν λόφους, ὄτὲ δὲ ἀλατώδεις πεδιάδας μετὰ πολυαρίθμων λιμνῶν πρὸς δυσμάς. Αὐτοῦ κεῖται ἡ ἐπαρχία

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Θ')

Σεμιπολατίνσκ (ἕκτασις 427,673 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα) μετὸν μέγαν ποταμὸν, τὸν Ἰρτίς, πηγάζοντα ἐκ τῆς λίμνης Νὸρ Ζαϊσάν. Μεγάλα πλοῖα δύνανται νὰ πλεύσωσι τὸν ποταμὸν καταπλέοντα εἰς Οὔστ-Καμενογάρακ, Σεμιπολατίνσκ, Παβλοδάρ μέχρι Σιβηρίας. Μετ' αὐτὴν ἔπεται ἡ ἐπαρχία Ἀκμολίνσκ (545,339 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα), ἀρδευομένη ὑπὸ τριῶν κυριωτέρων ποταμῶν, τοῦ Ἰσίμ πρὸς βορρᾶν, τοῦ Κουρά πρὸς τὸ κέντρον (ἐκβάλλει εἰς τὴν λίμνην Δεγκίζ) και τοῦ Σαρῆ-Σοῦ πρὸς νότον. Ὁ ποταμὸς οὗτος ῥεεῖ διὰ ἀλυμρῶν και ἀγόνων στεππῶν, ἀρδευομένων ὡσαύτως ὑπὸ ἄλλων τινῶν ποταμῶν, ξηρῶν τὸ θέρος· ἐπὶ τῶν ὄχθων δὲ τούτων οἱ Κιργίσιμοι καλλιεργοῦσι σίτον, κριθὴν, πῖσον και κέγγρον. Ἐν γένει τὸ κλίμα τῶν ἐξ ἄμμου στεππῶν εἶναι μᾶλλον ἥπιον, ἐνεκεν δὲ τούτου και τῆς ἀφθονίας τῶν νομῶν, τὸν χειμῶνα πολλοὶ νομάδες ἐρχονται. Οἱ ῥύακες τῶν στεππῶν μόνον ἀρχομένου τοῦ ἔαρος ἔχουσιν ὕδωρ, ξηραίνονται δὲ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ θέρους. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας ὑπάρχει λειψυδρία, αἱ δ' ἀπὸ Τουρκεστάν εἰς Ἀκμολίνσκ μεταβαίνουσαι συνοδίαι ἰφίστανται σκληρὰς στερήσεις ἐὰν δὲν ἀπαντήσωσι τὰ τῆδε κακίαι ἀνωρυχθέντα φρέατα.

Τέλος πρὸς ἀνατολάς κεῖνται αἱ ἐπαρχίαι Τουργαῆ (523,656 τετραγωνικὰ μίλια) και Οὐράλ (366,402), ὡς και ἡ περιφέρεια τῆς περὶ τὴν Κασπίαν χώρας (327,068). Ἀπὸ τῆς ἀλύσου τοῦ Μουγατζὸρ-ταοῦ, ἣτις χωρίζει τὰ λεκανοπέδια τοῦ Ἰγγίζ και τοῦ Τουργαῆ ἀπὸ τὰ τοῦ Ἐμπα και τοῦ Οὐράλ, ἀπαντᾶται σειρά ὑψωμάτων διηκάντων πρὸς τὸ Οὔστ-Οὔρτ, κατωτέρω δὲ ὑπάρχουσι τὰ ὄρη Μπαλχάν, ὧν εἰς τοὺς πρόποδας ὑπάρχει ἡ ἀρχαία κοίτη τοῦ Ἀμοῦ ἢ Ἀμοῦ-Δαριά. Εἰς τὰ μεσημβρινὰ ὄρια τῆς ῥωσικῆς αὐτοκρατορίας εὐρῆται ἡ κοιλάς Ἀτρέκ, περιοριζομένη ὑπὸ τῶν ὄρέων Κοπέτ-δάγ, ἅτινα ἐκτείνονται ἐν μέσῳ τῶν ἐρήμων τῶν Τουρκομάνων. Ἐκτὸς δὲ θάμνων τινῶν και βοσκῶν, τὸ

λοιπὸν τῆς χώρας παριστᾷ ὄψιν πεδιάδος ἐρήμου, καθισταμένης βορβορώδους εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Οὐστ-Οὐρτ, ἐνῶ ἡ λίμνη τοῦ Ἄράλ πρὸς βορρᾶν περιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἄμμου τοῦ Μπαρσοῦκ, ἣτις πιστεύεται ὅτι ἄλλοτε ἀπετέλει τὸν πυθμένα θαλάσσης ἀποξηρανθείσης. Ἐν περιλήψει ἡ φύσις εἰς τρία διήρесе τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κτήσεις τῆς Ῥωσσίας πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν χώραν τῶν στεππῶν, εἰς τὸ κέντρον εἰς ἀμμώδεις καὶ ἐρήμους τόπους μετὰ εὐφόρων δάσεων, καὶ πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς εἰς πλουσίας, χλοανθεῖς καὶ ὄρεινὰς χώρας, με ὕδατα πολλὰ καὶ κλίμα εὐκρατον.

Εἰς τὰ ὄρη Ἄλαταοῦ ζῶσι πολλοὶ ἄρκτοι, εἰς δὲ τὰ δάση εὕρηνται τίγρεις, πάνθηρες καὶ μονιοί· ὑπάρχει δὲ ἀφθονία ἵππων, βοῶν, καμήλων, προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ διαφόρων πτηνῶν. Πολλὰ ὑπάρχουσιν ὄρυκτὰ καὶ μέταλλα ἅτινα δὲν ἐκμεταλλεύονται δι' ἔλλειψιν βραχιόνων, ἥτοι γραφίτις, γαιάνθραξ, χαλκός, ἄργυρος, στυπτηρία καὶ θεῖον (εἰς τὰ ὄρη Τορμπαγατάη-ἐν Σεμιπολκτίνσκ), ὡς καὶ χρυσός, ἄργυρος καὶ μόλυβδος ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰλῆ, ἀλλάχου δὲ νάφθα (μόνη ἡ νῆσος Τσελεκένη ἐν τῇ Κασπίᾳ παράγει ἐτησίως 445,000 πούτια) καὶ ὄρυκτὸν ἄλας, εἰς Καραμπουγάζ.

Τὸ δέλτα τοῦ Ὠξοῦ, ὅπερ πρὸ τοῦ 1873 ἀπετέλει μέρος τῆς δάσεως τῆς Χίβας, καλεῖται *Αἴγυπτος τῆς κεντρικῆς Ἀσίας* καὶ σήμερον ἀνήκει εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ἄμου (πρωτεύουσα Πετρο-Ἀλεξανδρόφσκ), εἶναι δὲ ἄλληθῶς ἀξιοσημείωτον καὶ ὀφείλει τὴν γονιμότητά του, ὅπως καὶ ἡ Αἴγυπτος, εἰς τὰς πλημμύρας τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς τὸ φιλόπονον τῶν κατοίκων. Κυρίως παράγει ὄρυζαν, κριθὴν, κέγχρον, φακὴν, λινάριον, κάνναβι, βάμβακα, καπνὸν καὶ πολλὰς ὀπώρας καὶ ἄλλα ἔσπρια καὶ χόρτα. Εἰς κόκκος κέγχρου ἀποδίδει 300, ὄρυζης 35, φακῆς 30, σίτου 14. Ἡ βαμβακία ἀποδίδει 25 ἕως 30 πούτια (325—390 ὀκάδας) βάμβακος κατὰ ἐκτάρ (25 τοῦ πλέθρου), ὁ καπνός 25

πούτια· παράγει δ' ἡ χώρα καὶ σταφίδας. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ζῶσι διάφορα εἶδη ζῶων, ἥτοι τίγρεις, θῶες, ὄνοι, ἀγριαῖλουροι, βόες, ἵπποι, πρόβατα, κάμηλοι, κτλ'· ἰδίως δὲ ὠραῖοι εἶναι οἱ ἵπποι. Ἡ λίμνη Ἄράλ παράγει πολλοὺς καὶ καλοὺς ἰχθῦς, ἥτοι ὀξυρρύγχου (μερσίνια), γλανίδας, πρὸς δὲ καὶ φώκας.

Εὐφορωτάτη τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωσικὴν κυριαρχίαν χωρῶν εἶναι τὸ «μεσημβρινὸν Τουράν», περιλαμβάνον τὴν Χοκάνδην, τὸ Ζαραφσιάν καὶ τὰ διαμερίσματα Τσεμκέντ, Κουραμίνς, Ἀουλιέ-Ἀτά, Χοτζέντ καὶ Τζιζάζ (Σιρ-Δαριά, ὅπερ περιλαμβάνει καὶ τὰ διαμερίσματα Καζαλίνσκ καὶ Περόφσκ)· ἐκεῖ φύεται ἡ συκαμινέα, ἡ ἀμυγδαλῆ, ἡ ἄμπελος, τὸ ἐρυθρόδανον, ἡ ἔρυζα, κτλ. Ἀφθονία ὑπάρχει σίτου διαφόρων ποιότητων, οὗ ὁ κόκκος ἀποδίδει 30 καὶ ἐπέκεινα. Ἀφοῦ συγκομίτωσι τὸν σίτον, σπείρουσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς ἀγροὺς κέγχρον, ἀραβόσιτον, ὄπιον καὶ δαυκία. Ὁ κέγχρος ἀποδίδει 400 καὶ 500 κόκκους, καὶ χρῆσιμεύει εἰς τὴν κατασκευὴν ποτοῦ καλουμένου *μπουζᾶ* (α). Τὸ ζεουγαρά, ἄλλο δημητριακὸν προϊόν, χρῆσιμεύει πρὸς τροφήν τῶν πτωχῶν καὶ δίδει πλουσίαν συγκομιδὴν. Κριθὴν, σίκαλον καὶ πῖσον ὀλίγον σπείρουσιν. Ὁ βάμβαξ ἀπαντᾷται εἰς τὰ θερμὰ μέρη τοῦ Τουράν, ἥτοι εἰς τὸ Μιάν-Κάλ, εἰς τὸ Φεργάν καὶ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ὠξοῦ. Ἐν δεσιάτιν (σχεδὸν πλέθρον) βάμβακος ἀποφέρει ἐτησίως καθαρὸν κέρδος 90 ρούβλια· πλὴν τὸ προϊόν τοῦτο δὲν καλλιεργεῖται πολὺ· ἀπ' ἐναντίας ἐξετάθη λίαν ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ. Ἐπίσης πολὺ καλλιεργοῦσι καὶ τὰς ἀμπέλους, ὧν τὸ προϊόν εἶναι λίαν ἀφθονον. Ὀπώραι πολλοὶ καὶ ποικίλαι ὑπάρχουσιν, ἐκ δὲ τῶν καρῶν παράγουσιν ἔλαιον. Οἱ μήκωνες (κεφαλαὶ τοῦ φυτοῦ τοῦ ὀπίου) βράζονται εἰς τὸ ὕ-

(α) Ὁ μποζᾶς κατασκευάζεται ὑπὸ Ἀλβανῶν καὶ εἰς τὰ μέρη μας ἐκ κέγχρου· τοῦτον δὲ καλοῦσι *κοῦμ-δαρη* καὶ *μποζᾶ-δαρη* καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασκευάζουσι καὶ ἄρτον.

δωρ και παρέχουσι ποτὸν εὐάρεστον, ὅπερ οἱ ὄπαδοι τοῦ προφήτου πίνουσι ἀντὶ οἴνου. Εἰς τὸ Καρταὸν (μέλανα ὄρη) ὑπάρχουσι στρώματα ἀξιολόγου γαιάνθρακος και πλούσια μεταλλεῖα μολύβδου, ἅτινα ἐξεμεταλλεύθησαν οὐ μόνον οἱ ἐγγώριοι τῆς Χοκάνδης πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν Ῥώσων, ἀλλὰ και οἱ Κινέζοι, ὅτε ἡ ἐξουσία τούτων ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Σιρ-Δαριὰ μέχρι τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Τὰ γνωστότερα γαιανθρακωρυχεῖα εἰσὶ τὰ τοῦ Ταταρινόβου, μεταξὺ Τσεκμὲντ και Ἄουλιε-Ἄτὰ (τῷ 1872 ἀπέδωκαν ταῦτα 150,000 πούτια), τὰ τοῦ Χοτζακέντ και τὰ τοῦ Κοκινεζάη. Οἱ γαιάνθρακες τοῦ Ταταρινόβου καίονται ἐπὶ τῶν ἀτμοπλῶν τοῦ στολίσκου τοῦ Ἀράλ. Εἰς πολλὰ μέρη τοῦ Τουρκεστάν ὑπάρχει σίδηρος, ὃν δὲν ἐκμεταλλεύονται, εἰς δὲ τὰ μεταλλεῖα μολύβδου τοῦ Κὺκ-Κιὺ ἐξάγονται ἑτησίως 3000 πούτια. Μικρὰ χρυσοῦ ποσότητος εὕρηται πρὸς βορρᾶν τοῦ Καρταὸν και εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τσιρτσικ.

Κατὰ τὴν Ἐπιστηρίδα τοῦ Τουρκεστάν, εἰς τὰ διαμερίσματα τοῦ Τσεκμὲντ, Κωραμίνσκ, Χοτζέντ και Τζιζάκ ὑπάρχουσι 436,000 κάμηλοι, 276,000 ἵπποι, 138,000 βόες, 2,900,000 πρόβατα και αἴγες· ἐπὶ τῇ ὑποθέσει δὲ ὅτι οἱ κάτοικοι και ἐν ταῖς λοιπαῖς μέρεσι τοῦ Τουράν ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ζώων, εὕρισκομεν ὅτι ἐν ἀπάσῃ τῇ χώρᾳ ὑπάρχουσι 40 ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ και ἄλλων ζώων ὑπάρχει ἀφθονία, ἥτοι ὄνων και ἡμιόνων, ἀποδεικνυομένων λίαν χρησίμων διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων και προϊόντων τοῦ τόπου. Ἡ σκωληκοτροφία εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη, ἀσχολοῦνται δ' εἰς αὐτὴν οἱ ἰθαγενεῖς και οἱ Ῥῶσοι ἀποικοι. Τρεῖς και τετράκις, πρὸς δὲ και πεντάκις τοῦ ἔτους, οἱ μεταξοσκώληκες παράγουσι κουκούλια· πλὴν ἡ ποιότης δὲν εἶναι τόσον καλὴ· διὸ οἱ Ἰταλοὶ ἔμποροι, οἵτινες ἠθέλησαν ν' ἀγοράσωσι σπόρον ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἡ ἀσθένεια τῶν μεταξοσκωλήκων ἐνέσκηψεν ἐν Εὐρώπῃ, μόνον ἐν ἡ δύο ἔτη ἔκαμαν ἀγοράς· σημειωτέον ὅμως ὅτι και αἱ ἐγγώριοι ἀρχαῖ

παρενέβαλιν προσκόμματα ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ νὰ προστατεύσωσι τὴν βιομηχανίαν τοῦ τόπου.

(ἀκολουθεῖ).

Α. Ο. Σ.

Η ΣΑΜΟΣ

κατὰ τὰ ἔτη 1874—1876.

Ἀπὸ τριῶν περίπου ἔτων ὁ κ. Ἐπαμεινώνδης Σταματιάδης δημοσιεύει ἐνκαυσίαν τῆς Σάμου ἐπιθεώρησιν, ἥς ἡ ἱστορικὴ ἀξία μεγάλως ἐξετιμήθη κατὰ τοὺς νεωτέρους τούτους χρόνους ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογίᾳ διὰ τὰς πολλὰς και διαφόρους περὶ αὐτῆς σοφὰς πραγματείας του, ἐν αἷς μάλα ἀκριβῶς και ἐπιμελῶς συγκαταριθμεῖ πᾶσαν περὶ τῆς νήσου εἰδησιν ἐκάστης ἐποχῆς.

Ἡ ἐπιθεώρησις αὕτη, συνισταμένη ἐκ τριῶν μέχρι τοῦδε τευχῶν, παριστᾷ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὴν ἑτησίαν προαγωγὴν τῆς νήσου ἐν τε τῷ ἐμπορίῳ και τῇ φιλολογίᾳ και τῇ πολιτείᾳ. Ἐπειδὴ ἡ σημερινὴ αὐτῆς κατάστασις εἶναι ἀγνωστος τοῖς πλείστοις τῶν ὁμογενῶν εὐλογόν ἐστι νὰ σημειωθῶσιν ἐνταῦθα ἐν συντομίᾳ ἀπογραφικαὶ και στατιστικαὶ τινες πληροφορίαι περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως και τοῦ ἐμπορίου ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπιθεωρήσεων, ἵνα καταφανῆ οἷας προόδους ἐποίησεν ἡ μικρὰ αὕτη ἑλληνικὴ Ἡγεμονία διὰ τῆς δραστηριότητος και τῶν ἐπιμόχθων προσπαθειῶν τῶν τε κατοίκων και τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου ἀνέρχεται μέχρι σήμερον εἰς 35878 ψυχάς. Ἐν δὲ τῷ μεσαιῶνι φαίνεται ὅτι ἦτο ὀλιγοκάτοικος· διότι τινὲς τῶν περιηγητῶν αὐτῆς ἀναφέρουσιν ὅτι ἡ νήσος εἶχε καταλειφθῆ ἔρημος, μεταναστευσάντων τῶν κατοίκων αὐτῆς εἰς Χίον και εἰς διαφόρους ἄλλας νήσους και πόλεις.

Ὁ δὲ ἀνοικισμὸς αὐτῆς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1573 ἔτος καθ' ὃ ὁ ὀθωμανὸς ναύαρχος Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς ὑπισχνούμενος